

Analiza informacji zawartych w źródłach, jak i w różnego rodzaju opracowaniach, pozwoliła na dokonanie syntezy wyników badań i pokazanie kompleksowego obrazu muzycznej działalności polskich misjonarzy, działalności, która może zdumiewać rozmiarami, choć posiadamy świadomość, że udało się opisać zaledwie cząstkę muzycznego dorobku Polskiej Prowincji Zgromadzenia Misji. Czynnikiem porządkującym materiał w wymiarze makro (rozdziały), jak i mikro (np. struktura poszczególnych rozdziałów, kolejność omawianych parafii, śpiewników) jest przeważnie czas powstania, a więc czynnik chronologiczny.

Niniejsza książka jest poprawioną wersją pracy doktorskiej pt. *Wkład Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w kulturę muzyczną Polski*.

(Fragment z wprowadzenia do opracowania)

J.M. Marszalska, ks. W. Graczyk, *Księgi rękopiśmienne i stare druki w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. Z dziejów kultury polskich bibliotek kościelnych w dawnych wiekach*, Kraków 2010, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, ss. 328.

Niniejsza publikacja jest pierwszym całościowym opracowaniem najstarszego księgozbioru Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. Ukazany jest on na tle zarysu dziejów całej Biblioteki, ze szczególnym uwzględnieniem biblioteki katedralnej, której bezcenne fragmenty przechowywane są do dnia dzisiejszego. Dzieje polskich księgozbiorów kościelnych – zakonnych w dobie kasat, a seminaryjnych szczególnie podczas II wojny światowej, były dramatyczne. Wiele bezcennych księgozbiorów uległo wówczas całkowitemu i nieodwracalnemu zniszczeniu. Omawiany księgozbiór seminaryjny wpisuje się w ten tragiczny ciąg dziejów polskiej książki. Wojenne losy tego księgozbioru, jak i ksiąg, które później umożliwiły jego ponowne utworzenie, były dla autorów niniejszej pracy inspiracją, by

KS. WALDEMAR GRACZYK
JOLANTA M. MARSZAŁSKA

**KSIĘGI RĘKOPIŚMIENNE I STARE DRUKI
W ZBIORACH BIBLIOTEKI WYŻSZEGO
SEMINARIUM DUCHOWNEGO W PŁOCKU**

*Z dziejów kultury polskich Bibliotek kościelnych
w dawnych wiekach*

na podstawie wiarygodnych źródeł, a nade wszystko poprzez badanie poszczególnych ksiąg w miarę jak najwierniej odtworzyć jego losy, omówić jego zasób i ukazać sylwetki księży bibliofilów, którzy dzięki swej pasji kolekcjonerskiej i uczynionym darowiznom wzbogacili historyczną Bibliotekę Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku.

Przypadająca w 2010 roku trzechsetna rocznica erygowania w Płocku drugiego w diecezji Seminarium Duchownego sprzyja historycznej refleksji i skłania do spojrzenia na kulturę płockiego środowiska kościelnego przez pryzmat książki, bez której trudno by mówić o religijnym i intelektualnym oddziaływaniu Płocka na Mazowsze. Przez długie wieki był on stolicą kulturalną i intelektualną, centrum twórczej myśli i jej promieniowania. Biblioteka seminaryjna w czasie II wojny światowej, utraciła niemal całkowicie pierwotny, stary księgozbiór wskutek celowego zniszczenia i grabieży.

Obecny księgozbiór historyczny Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku odzwierciedla tragiczne losy całego Narodu Polskiego od ostatniego rozbioru Polski w 1795, poprzez skutki upadku Powstania Styczniowego, bezmyślne grabieże dokonywane po 1864 roku, aż do dramatycznego końca Biblioteki w 1941 roku. Obecny zasób Biblioteki seminaryjnej stanowią księgi o różnorodnej proveniencji. Duża jego część pochodzi z dubletów Biblioteki seminaryjnej w Sandomierzu, z zakupów antykwarycznych oraz z legatów testamentowych księży bibliofilów. Nieliczne księgi, które przed II wojną światową były w Bibliotece seminaryjnej i szczęśliwie ocalały w dziejowej zawierusze, stanowią znikomą część historycznego zbioru. Składa się on z ksiąg pochodzących z terenu niemal całej Rzeczypospolitej, z wielu instytucji kościelnych z obszaru diecezji płockiej i z samego Płocka.

Przedmiotem badania w naszej publikacji jest sama księga. Starano się również ukazać aktualny stan badań nad książką płocką z kręgu kościelnego, uwzględniając zarówno dawniejsze jak i współczesne opracowania. Przedstawiono zarys dziejów Biblioteki z uwzględnieniem biblioteki katedralnej, powstania biblioteki seminaryjnej i jej funkcjonowania w latach 1928-1945, oraz okresu powojennego do czasów współczesnych 1945-2010. Istotę zawitych losów biblioteki starano się wyjaśnić w rozdziale poświęconym kształtowaniu się obecnego zasobu bibliotecznego starych druków. Nadto omówiono od

strony historycznej księgi rękopiśmienne, inkunabuły oraz stare druki od XVI do XVIII wieku z uwzględnieniem ich zawartości treściowej. Ważnym uzupełnieniem jest analiza zapisów własnościowych starych druków, tym bardziej, że obecny historyczny księgozbiór płocki kryje w sobie ogromne bogactwo śladów jego wcześniejszych użytkowników. Odczytując wpisy własnościowe, daty owych zapisów, bardzo często uzupełniane uwagami o okolicznościach w jakich daną księgę nabywano, uzyskuje się dużo cennych informacji o życiu i obiegu książki w środowisku kościelnym minionych wieków.

Odręczne, niekiedy trudne bądź niemożliwe do odczytania zapisy na marginesach ksiąg, doklejone kartki z zachowanymi fragmentami modlitw, pieśni, czy aktów strzelistych to niewątpliwie widoczny dowód niejednej lektury, często wielokrotnego użytkowania starej księgi. Pozwala to wnikać w życie książki w dawnych wiekach i wysunąć dość oczywisty i ważny wniosek, iż księgozbiór ten, bez względu na to, do kogo należał w przeszłości, niejednokrotnie był wykorzystywany, po to by zaspokoić potrzeby intelektualne czytelników. Stał się również swoistym pamiętnikiem czy kroniką niejednego ludzkiego życia.

Księgi, zarówno te najstarsze – kodeksy rękopiśmienne, pamiętające czasy biskupa Aleksandra z Malonne, jak i drukowane od czasów Gutenberga aż po schyłek XVIII wieku, pełniły w przeszłości różne funkcje. Są świadectwem niezwykłego bogactwa intelektualnego, kulturowego i artystycznego minionych wieków.

(Fragment z wprowadzenia do opracowania)

Ks. K. Michalski CM, *Między heroizmem a bestialstwem*, opr. redakcyjne ks. A. Usowicz CM, Kraków 2010, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, ss. 352.

W tajemnicę wiary i w dzieje własnego narodu z równym zapałem wglądał się ks. K. Michalski jak w stare rękopisy Oksfordu czy Paryża. Zwłaszcza tajemnica Kalwarii i przepojone tragizmem losy Ojczyzny przykuwały jego myśl, stawały zagadnienia i zmuszały do rozwiązań.

strony historycznej księgi rękopiśmienne, inkunabuły oraz stare druki od XVI do XVIII wieku z uwzględnieniem ich zawartości treściowej. Ważnym uzupełnieniem jest analiza zapisów własnościowych starych druków, tym bardziej, że obecny historyczny księgozbiór płocki kryje w sobie ogromne bogactwo śladów jego wcześniejszych użytkowników. Odczytując wpisy własnościowe, daty owych zapisów, bardzo często uzupełniane uwagami o okolicznościach w jakich daną księgę nabywano, uzyskuje się dużo cennych informacji o życiu i obiegu książki w środowisku kościelnym minionych wieków.

Odręczne, niekiedy trudne bądź niemożliwe do odczytania zapisy na marginesach ksiąg, doklejone kartki z zachowanymi fragmentami modlitw, pieśni, czy aktów strzelistych to niewątpliwie widoczny dowód niejednej lektury, często wielokrotnego użytkowania starej księgi. Pozwala to wnikać w życie książki w dawnych wiekach i wysunąć dość oczywisty i ważny wniosek, iż księgozbiór ten, bez względu na to, do kogo należał w przeszłości, niejednokrotnie był wykorzystywany, po to by zaspokoić potrzeby intelektualne czytelników. Stał się również swoistym pamiętnikiem czy kroniką niejednego ludzkiego życia.

Księgi, zarówno te najstarsze – kodeksy rękopiśmienne, pamiętające czasy biskupa Aleksandra z Malonne, jak i drukowane od czasów Gutenberga aż po schyłek XVIII wieku, pełniły w przeszłości różne funkcje. Są świadectwem niezwykłego bogactwa intelektualnego, kulturowego i artystycznego minionych wieków.

(Fragment z wprowadzenia do opracowania)

Ks. K. Michalski CM, *Między heroizmem a bestialstwem*, opr. redakcyjne ks. A. Usowicz CM, Kraków 2010, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, ss. 352.

W tajemnicę wiary i w dzieje własnego narodu z równym zapałem wglądał się ks. K. Michalski jak w stare rękopisy Oksfordu czy Paryża. Zwłaszcza tajemnica Kalwarii i przepojone tragizmem losy Ojczyzny przykuwały jego myśl, stawały zagadnienia i zmuszały do rozwiązań.